

УДК

ПРИРОДОРЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Наталія Паньків

Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська 1, м. Львів 79000, Україна, (032) 239-46-03

Охарактеризовано природний потенціал Івано-Франківської області в контексті розвитку екологічного туризму та запропоновано стратегію використання природоохоронних територій.

Ключові слова: екологічний туризм, природоохоронна територія, туристичний потенціал.

Екологічний туризм відіграє значну роль у світовій індустрії туризму. За прогнозами експертів Всесвітньої туристичної організації, в ХХІ ст. темпи його зростання залишатимуться стабільно високими, що дасть змогу стимулювати за рахунок прибутків економічне зростання окремих країн і регіонів, передусім гірських. Тому великі надії покладають на екотуризм для реалізації концепції стійкого розвитку туризму і мандрівок, а раціональне використання природних і культурно-історичних туристичних ресурсів допоможе уникнути багатьох негативних наслідків масового туризму.

Водночас проблеми розвитку екотуризму загалом і в окремих регіонах мало досліджені, часто значні природні і культурно-історичні туристичні ресурси використовуються нераціонально. Одним з найважливіших завдань екотуризму є дослідження, аналіз та оцінка екотуристичного потенціалу природоохоронних територій у регіональному аспекті для створення якісного екотуристичного продукту.

У 80-х роках ХХ ст. представники Бюро міжнародного молодіжного туризму «Супутник» уперше на теренах СРСР розробили екотури — маршрути екологічного туризму [1,6]. Екотуризм як система взаємовідносин людини і природи висвітлено в працях В.І. Гетьмана, О.Ю. Дмитрука [7,8]. Використанню природоохоронних територій для розвитку екотуризму досліджує Т. К. Сергєєва [2]. Проте єдиного визначення екотуризму нема.

Екологічний туризм асоціюється переважно з природнозаповідними територіями національних природних парків, регіональних ландшафтних парків, біосферних заповідників тощо. Пріоритетними завданнями цього напрямку є збереження унікальності природних територій кожної адміністративно-політичної одиниці нашої держави.

Заповідні території та об'єкти Івано-Франківської області займають площу 195,633 тис. га, з них 30 – загальнодержавного значення площею 108,7 тис. га та 426 – місцевого значення площею 86,890 тис. га, у тому числі 1 – природний заповідник, 3 – національні природні парки, 3 – регіональні ландшафтні парки, 60 заказників, 181 пам'ятка природи, 5 дендрологічних парків, 8 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва та 195 заповідних урочища. Природні умови та охорона навколишнього середовища є сприятливими факторами для розвитку екологічного туризму. Створення природнозаповідних територій та об'єктів є найбільш досконалою формою збереження природи, що забезпечує сприятливі умови для охорони генофонду рослинного і

тваринного світу, природних екосистем загалом. Окрім того, важливою функцією природнозаповідних територій є їхнє використання з метою відпочинку та оздоровлення людей, тобто реалізації соціально-економічної складової функціонування природоохоронних територій.

Основу заповідного фонду становлять національні природні парки – 44,2 % площі всіх заповідних об'єктів, природні заповідники – 2,8 %, регіональні ландшафтні парки – 24,9 %, заказники – 24 %. Кількісно відношенні переважають пам'ятки природи і заповідні урочища – відповідно 41,3 % та 42,47 % усіх заповідних об'єктів, проте за площею частка цих категорій незначна (0,68 та 2,9 % відповідно)[1].

За розмірами близько половини припадає на дрібні (від 1 до 10 га), трохи менше – на об'єкти площею від 10 до 100 га. Великих заповідних територій є 14 (від 1000 га і більше). Найвищий відсоток заповідності спостерігається у Косівському районі – 53,7 %, у Надвірнянському – 37,6 %, Городенківському – 19,2 %, Верховинському – 17,4 %, Галицькому – 11,5 %, Долинському – 10,7 % районах. У Коломийському, Рогатинському, Снятинському районах цей показник менший за одиницю.

Найбільше заповідних об'єктів зосереджено в гірських районах області – 59,4 %, у межах передгірських територій – 19,3 %, на рівнинних – 21,3 %.

Найбільш повно в природнозаповідному фонді представлені природні комплекси Горган і Чорногори. Значну цінність становлять природний заповідник «Горгани» площею 5,3 тис. га, де охороняються природні комплекси високогірних Карпат, Карпатський НПП площею 50,3 тис. га, створений для збереження типових для Чорногори та Горган екосистем, національний природний парк «Гуцульщина» площею 32,2 тис. га створений з метою збереження природних комплексів Покутських Карпат. У 2003 р. створений Галицький національний природний парк площею 14,3 тис. га.

Природоохоронними та рекреаційними установами місцевого значення є регіональні ландшафтні парки – «Дністерський», уздовж Дністра, на території Тлумацького і Городенківського районів, і «Поляницький» – на території Болехівської міської ради.

Крім того, в області зосереджені великі за площею заповідні території: ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Трофа», ботанічні заказники загальнодержавного значення «Яйківський», «Тавпиширківський» та ін. [6].

Рогатинське Опілля репрезентує Галицький національний природний парк, лісові заказники місцевого значення «Журити» і «Журавенківський», Покутсько-Буковинські Карпати – національний парк «Гуцульщина», Полонинсько-Чорногірську область – гідрологічний заказник місцевого значення «Ріка Чорний Черемош», Рахівсько-Чивчинську область – ландшафтний заказник місцевого значення «Чивчино-Гринявський», Сколівські Бескиди – Поляницький регіональний ландшафтний парк, ботанічні заказники місцевого значення «Магура» та «Федів», загальнозоологічний заказник місцевого значення «Гирява» та ін. Унікальними також є ботанічні заказники загальнодержавного значення «Княж двірський», де охороняється тис ягідний; «Скит «Манявський», на території якого росте модрина польська; «Яйківський», створений для охорони сосни кедрової європейської; комплексна пам'ятка природи «Скелі Довбуша» з унікальними скельними утвореннями; степові резервати «Масьок», «Касова гора», «Чортова гора» з реліктовою рослинністю (ковила, ясенець білий, осока низька, фіалка Джоя) та ін.

Сучасна мережа природнозаповідного фонду забезпечує збереження різноманіття ґрунтів. Адаже на територіях та об'єктах природнозаповідного фонду забороняється господарська діяльність, що суперечить їхньому цільовому призначенню, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на

природні комплекси та об'єкти. Значну ґрунтозахисну роль виконують лісові заповідні об'єкти з корінними деревостанами, особливо на гірських схилах. Заборона вирубок головного користування в заповідному фонді сприяє зростанню захисних функцій лісу, попередженню змиву і розмиву ґрунту, виникненню зсувів і селевих потоків, зниженню інтенсивності паводків.

Для збереження природного середовища, біологічного і ландшафтного різноманіття особливого значення набуває невиснажливе використання природних ресурсів, характерне для розвитку екотуризму області. Найбільший потенціал для розвитку цього виду туризму є на території Яремчанської міської ради, у Косівському, Долинському, Надвірнянському, Городенківському, Верховинському районах. Заповідною територією області пролягає багато різноманітних маршрутів. Найцікавішими з них – науково-пізнавальні стежки “На гору Говерла”, “Стежка Довбуша”, “Женець-Хом’як”, “На озеро Несамовите”, “Погорілець-Шешурська-Марічейка” територією КНПП; “На гору Клифу”, “На озеро Лебедине” - по території НПП “Гуцульщина”; туристичні маршрути до лісового заказника загальнодержавного значення “Скит Манявський”, пам'ятки природи “Манявський водоспад”, комплексної пам'ятки природи загальнодержавного значення “Скелі Довбуша”, ботанічного заказника “Княж двірський” та ін.

Таблиця 1

Переваги та недоліки розвитку екотуризму Івано-Франківської області

<ol style="list-style-type: none"> 1) 456 природнозаповідних територій і об'єктів; 2) збереження навколишнього середовища; 3) унікальна флора і фауна; 4) створені спеціалізовані структури та відділи з питань туризму та рекреації у національних парках, лісництвах, що займаються облаштуванням екологічних стежок, просуванням рекреаційного потенціалу відповідних територій; 5) вигідне географічне розташування області сприяє створенню міжрегіональних і міжнародних піших турів і маршрутів; 6) екологічна просвітницька робота в середніх навчальних закладах; 7) відстежується кількість туристів, що проходять через пропускні пункти; 8) природничі музеї та експозиції; 9) активна співпраця заповідних територій та громадських організацій у розробці та реалізації проектів міжнародної технічної допомоги. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) відсутність єдиної системи маркування екостежок, в кожному парку свій підхід до знакування; 2) низька якість обладнання зупинок та туристичних притулків на екостежках; 3) недовільна кількість інструкторів; 4) відсутність комплексної інформації про можливості екотуризму в області; 5) невелика кількість тур операторів, що продають пакети турів екологічними стежками; 6) порушення правил перебування на заповідних територіях; 7) відчуження територій національних парків, що призводить до скорочення пропозицій з екотуризму.
---	---

Джерело: Програма розвитку туризму в Івано-Франківській області на 2002-2010 роки // Галичина. – 2002. – № 9

Враховуючи природно-ресурсний потенціал і сучасний розвиток екологічного туризму, в Івано-Франківській області можна виокремити недоліки та переваги функціонування цього виду туризму (див. таблицю).

Якщо з часом недоліки у розвитку екотуризму вдасться знівелювати, то цей вид туризму матиме великі перспективи. Особливий інтерес становить використання таких об'єктів: Старуня – майбутній «Парк льодовикового періоду»; Дністерський каньйон зі всесвітньо відомими географічними пам'ятниками; загадкові кулі Карпат у Ворохті,

Микуличині, Яблуниці, Ясині; Верхньо-Ясинівський гірський обвал – зсув з кам'яним хаосом, «церквою Диявола» і древнім Верховинським озером; Арборетум – найстаріший парк площею 3 га (1840-1850) у Болехові; діброва площею 8 га (1927, 300 видів насаджень) в Богородчанському районі; геоекологічний полігон «Обсерваторія на горі Піп Іван»; унікальні поселення епохи середнього і пізнього палеоліту (від 120 до 10 тис. років тому) поблизу м. Галич та сіл Єзупіль і Дубінці.

Враховуючи природно-ресурсний потенціал регіону, Івано-Франківщина повинна розвиватись виключно інтенсивним шляхом, на якому екологічне зростання не буде суперечити збереженню і поліпшенню якості довкілля, сприятиме раціональному використанню природних ресурсів, збереженню і відтворенню ландшафтного і біологічного різноманіття. Це вимагає переорієнтації економіки на формування рекреаційно-туристичного комплексу, зокрема екологічного туризму через пріоритетність використання потенціалу області, що є привабливою як екологічно чистий острів на фоні вже забрудненої Європи.

1. Вісник Івано-Франківської обласної ради та Івано-Франківської обласної держадміністрації. – Івано-Франківськ, 2007. – 337 с.
2. Гетьман В.І. Екотуризм в національних парках // Екологічний вісник. – 2002. – № 7-8. – С. 24-27.
3. Дмитрук О. Ю. Урбанізація та екологічний туризм: теорія і практика конструктивно-географічного дослідження: Навчальний посібник – К.: Вид. полігр. центр. “Київ. ун-т”, 2002. – 76 с.
4. Міщенко О. В. До питання використання та визначення величини туристично-рекреаційних навантажень на природні ландшафти заповідних територій // Наукові вісті ін-ту менеджменту та економіки “Галицька академія”. – 2007. – С. 40-45.
5. Міщенко О. В. Екологічний туризм як системне явище: обґрунтування сутності та складових формування // Наук. зап. Терн. нац.-пед. у-ту. – 2006. – №2. – С. 113-117.
6. Програма розвитку туризму в Івано-Франківській області на 2002-2010 роки // Галичина. – 2002. – № 9.
7. Руденко В. П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. – Л.: Світ, 1993. – 240 с.
8. Сергеева Т.К. Экологический туризм: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 360 с.

NATURE-RESOURCE POTENTIAL FOR THE DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL TOURISM IN THE IVANO-FRANKIVSK REGION

Nataliya Pan'kiv

Ivan Franko National University of Lviv
vul. Universytetska 1, Lviv 79000, Ukraine, tel. (032) 239-46-03

The nature potential is characterized in context of the development ecological tourism in Ivano-Frankivsk region and proposed the strategy of development the natural restricted territories

Key words: ecological tourism, natural restricted territory, tourism potential

Стаття надійшла до редколегії 21.02.2008

Прийнята до друку 22.06.2008